

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

Millî Azerbaycan istiklâl davasını teraviç eder siyasi gazete

1934 eşiginde

Buhranlı ve kararsız bir yaşayış şartları içerisinde bulunan dünya bir yıl daha kocaldı.

Yaratıldığı gündün beri daima üzerindeki adamların, sonu gelmez bir cehtë yaşamak gavgası yolunda yaptıkları kanlı-kanlı savaşlara şahid olan kürenin eşiginde bulunduğumuz yeni yılın sulu salıh yılı olarak göreceğini pek te ümit ediyoruz.

Cantısında koca-koca ciltler dolusu anlaşmak, barışmak ve birbirile vuruşmak maksatlarını temin eden bu kadar bağlaşma ve misaklar tasdiği halde, 1933-ün bize emniyetli bir vaziyet bırakarak geçtiğini daha edemeyiz.

Dünyayı iztirpaı bırakan muzmin tezatları hallinden ziyade, ellerindeki kazanımları kaybetmemek endişesi yapılan bir barışık nümayişleri, gündün güne kabaıran mücadele rulu ve vastalarım verdiği aksi tesiri kaldırılmaktan çok uzaktadı.

Silâhtan bosanma konferansının iflası, Milletler Cemiyetinin ölçü müessesesi haline gelmesi, bir taraftan Japonya'nın, diğer taraftan da Almanya'nın bu müesseseden çıkarık kendi davalarını kendi başlarına halletmek azmını gösterdikleri gibi, reyel hadiseler meydana iken, Sovyetlerin Ver-say nizamını müdafaaı kalkışmaları gibi, gayrı ciddi kombinasyonlarda neyat arayanlar, şüphe yoktur, ki yalbusa piyalesini kaldırmıken söyleyecekleri nikbene sözleri, içlerinde, kendileri bile şüphe ile karşılayacaklardır.

Dünya sulhunun şerefine kidad kaldıran diplomatlar arasında, şu sırada, harp ve ihtilâl kizil mübeshşirleri olarak hayata atılan komünistler kadar bağırılanı yoktur. Sovyet hariciye bakanı Litvinof geçen yılın, adeta, bütün günlerini yolculukta geçirdi. Kapu-kapu doluşarak, barışık dienen Moskva'nın hanğı hakiki saikle hareket ettiğini, bolşevik muharrirlerinden Radek bugünlerde nesretdiği bir makalesine anlatmıştır. Ona göre, „Sovyetlerin dışarıda bu kadar başarı araması içerideki vaziyetine bağlıdır“. Evet, eğer ne bir türlü müşküller ve iflas eden ana iktisat hattı hakekatin neticesinde kabaıran inatlı mübahaleıer karşısında Sovyet hükümeti, kendisini, ne pahasına olursa olsun, dışardan gelecek her türlü tehlikelerden korumak istiyor.

Bu tehlikeler ise geçen yıla nisbetle, azalmış değil, çoğalmıştır.

Amerika'nın kendisini tanımasına rağmen, Kremlin hükümeti Japonya tehlikesinin bertaraf edildiğine kani değildir. Uzak Sark'ta, durmayıp gittikçe açılan hadiseler, Moskva'dakilerin bu endişesene, doğrusu, hak vermektedir. Sade Mancurya devleti istikrar kazanmıyor, orada Sark ve İc Moğolistan gibi yeni teşekküller dahi vucut buluyor. „Asya Asyalarıdır“ propagandası Tokyo'da yeni sahıyaya giriyor.

Tehlikenin birisi de Avrupa'nın merkezinde, Moskva'nın belini kıran Almanya aksyonı mesruttur. Burada komünizmin, yıllar ve milyonlara değen emeğile hazırlanan kuvvetin köktüne kıl döktülmiştir. Ve sade bununla kalmayıp, şimdiki ödenberi dünya efkârinde yer bulan bir plan tekrar bahis mevzuu oluyor: İngiltere'nin en maruf ve en çok satılan nüfuzu gazetelerinde Rusya'yı bölmek, Ukrayna'yı ayırmak ve bu kombinasyon içinde Lehistan'la Almanya'yı barıştırmak projelerinden bahsollunuyor. Ukrayna komünistleri içinde adıakları milliyetçilik cereyanı ve bu münasibetle yaptıkları takibata, bolşeviklerin kendileri dahi bu nesriyatın aktuel bir ehemmiyete mâlik olduğunu teyit etmiş oldular.

„Komsomol vatanperverliğile“ meşhur olan rus liberal-nasiparistisi Milyukof dahi bu nesriyatın endişeye düştü; Londra-

Azerbaycan'da vaz'iyet

Astara'dan muhabirimiz haber veriyor:

Azerbaycan'ın Muğan, Mil istepilerile Lenkeran vilayetlerinde İkinci Teşrinin sonu ile Birinci Kânun ayarların başlarında kolhoz köylülerle G.P.U. müfrezeleri arasında kanlı müsademeler baş vermiştir. Aldığımız mevsk malûmata göre, Azerbaycan'ın Ağdam, Göygay, Ağdas, Gence ve Kazak kazalarında dahi baş veren ve köylünün tevkiile neticelenen müsademelerin asıl sebebi hükümetin teslim meclur olan mahsulünü verdikten sonra kendisine kalan kısmı istediği gibi satmağa başlan köylüye, Sovyet hükümetinin yeni müşküller ve ençel icat etmesi olmuştur. Sovyet hükümeti köylüyü, mahsulünü sabit fiatle devlet kooperatiflerine (zaten kooperatifler hep devletindir) satmağa icar etmektedir ve devlet kooperatiflerine ve gene devletin gösterdiği fiat üzerine satmayan köylüler „muhtekir“ diye tevki edilmektedir.

Köylünün elinde onuz da bir şey kalmamıştır. Köylü evvel hükûmete olan „borcunun“ ifa ettikten sonra, tohum fonduna olan „borcu“ ile geçen seneki tohumluk „borcunu“, sigorta kassasının hissesini, M. T.S.S. denilen makine-tractor istasyonlarını bir yıllık erazağın v.s. v.s.-yi çıkıktan sonra, bir şey kalacak olursa ancak onu temellik ve tasarruf hakkını haizdir. Fakat ilk sırada yukarıki mükellefiyetlerin ifası mecburi olduğu için köylü kendi payının miktarını evvelceden tayinden aciz idi ve

tarialarda toplanmamış bir çok mahsul mahvulup gitmiştir. Bir çok yerlerde mahsul vergileri bile ödememiştir.

Ellerinde az-çok mahsul kalan kolhoz köylüsü, bu gibilerin mahsullarını serbest surette sata bilmesene müsaade eden son dekretten istifade etmek istemelerine de, Sovyet hükümetinin yeni bir hilosile ve yağma siyasetile karşılannışlardır. Bu sabit fiat denilen şey köylüyü temamilie ölüme mahkûm etmek demektir. Köylü bununla bir arın bez, bir funt seker bile alamıyacaktır. Halbuki onun mahsulu satmaktan maksad çocuklarına üst-baş, ayak kabı v.s. almakta.

Bu yeni soyğunçuluk ve terör köylüyü temamilie heyecana getirmiştir. Köylüler bir çok hükümet memurlarını döğmüş, hatta öldürmüşlerdir. Bâzi yerlerde kooperatiflere ateş verilerek yandırılmıştır. Memleketin her tarafında komünistlere taarruzlar yapılmaktadır. Bakı'dan kazalara „seyyar mahkemeler“ ve „irad heyyetleri“ sevkollunmuştur. Bu „irad heyyetlerinde“ istikrafen boyun kaçıran bir çok Azeri komünistler kırkadan ihraç ve mahkemeye celbedilmişlerdir. Kaza komünistlerinden bir çoğunun „sınıf düşmanları“ ve „muhtekirler“ elbir olduğu meydana çıkmıştır.

Mahkemeler „ihtikarla mücadele ve sosyalizm emlakine muhafaza“ kanunları muvafık hareket ediyorlar.

Aldığımız malûmata göre, yalnız Lenkeran la Salyan mahiyelerinden yüzden ziyade köylü tevki edilmiştir.

Belorusya'da milliyetçilik

„Pravda“ gazetesinin 8 Birinci Kânun tarihli nushasında okuduğumuzda göre, Belorusya Sovyet cumhuriyetinin komünistler fırkası merkez heyeti genis içtimada Belorus milliyetçileri aleyhinde esaslı ve şiddetli tedbir itihazına karar vermiştir. Bu münasibetle itihaz edilen rezolusyonda deniliyor ki:

„Sosyalizm kuruluşunun hazirki merhalesinde en büyük tehlike yerli Belorus milliyetçiligidir. Bu milliyetçilik emperyalizim müdahaleçiliğe karşarak, Trotskizmin ve bütün aksi ihtilâlcilerin yardımıle, Belorusya'yı S.S.S.R.-den koparmak, Sovyet rejimini yıkmak, kapitalizmi diriltmek, Belorusya'yı emperyalist-faşistlerin kolonisi yapmak istiyor.

Kaz yıl evvel ifşa edilen Belorus mill-demokratizminin lideri Gariği Avrupa müdahaleçileri hesabına çalışıyor, onlardan muntazam surette maaş alıyordu.

ya kadar giderek, aleyhtar olduğu bolşeviklerin bugünkü siyasetlerini müdafaa etti. „Herhanğı rus devleti bu gün iş başında olsaydı böyle yapardı“ dedi.

Evet, içinden, car Rusyasından daha zaif ve daha sınıt olan Sovyet Rusyası da elindeki milletleri esarete tutmak için basta Fransa olmak üzere, sistemlerine harp iflan etmiş olduğu burjuva cumhuriyetleriyle analıyor. Bir az de muvafık oluyor. Fransa radikalizminin şefi vaktile car rejimile anlaşmayı kabul ettiği gibi, şimdiki bolşevik idaresile dost olmak istiyor.

Fakat, pek şüpheli bulunan bu dostluktan, farzedelim, ki bolşeviklerle müttelik olmak istiyenler kazanacak olsalar da, tıpkı carlık gibi, bolşevizmin dahi bu kombinasyon, netice itibarile, kazanacağı yoktur.

Eğer, geçen harpteki tecrübe Rusya edemeli tek bir vicudun var olmadığına isbat ettise, gelecekteki muhtemel harp bunu şimdiki „Sovyet İttihadı“ hakkında bilhassa gösterecektir.

Kızil rus kabusunun kanlı idaresinde en mukaddes hakları ve en hayati menfaatleri ayaklar altında çiğnenen milletler, kendi menfaatlerini korumak ve inkâr edilemez istiklallerini elde etmek için hic durmadan çalışıyor, ki buna bizzat Sovyet hayaf ve matbuatının vermede de olduğu yeni delilleri dahi vakif olduk. Bu milletler, şu günlerde, tezatlar içerisinde kıvrınan beynelmilîle hayatın, patlak vereceği

Şimdi sınıf düşmanı yeniden faaliyet gösteriyor. Slutski kazasında bir ay olma, ki ihtilâl düşmanı milliyetçi bir grup keşfedilmiştir. Bu kazadaki komünist teşkilatının medeni-propagan şubesi müdürü Frantski maruf milliyetçi demokrat imiş. Govetski kazasında fırka teşkilatını temizlerken bu teşkilât içinde çalışan büyük milliyetçi bir grup meydana çıkmıştır.

Fakat Belorusya'da bu vaz'iyeti inkâr etmek istiyenler vardır.

Belorusya genç komünistler teşkilatının merkez bürosu azasından Etin oportunistik bir nutuk irat ederek, Belorusya için yerli milliyetçiliğin başlıca tehlike olmadığı ileri sürmüştü.”

Moskva „civar vilayetlerden“ ciddi den korkmağa başlamıştır. Bu gayrı rus memlekelerini, „her ihtimale karşı“ tehlikesiz bir hale getirmek için esaslı tasfiyelere başlamıştır.

anda, milliyet mes'alesinin, geçen harpta olduğundan aktif bir rol oynayacağına kat'iyen şüphe etmezler. Kendi milliyetçi fil'lemişlerinin hali bakımından bugünkü Rusya'ya, bir realite olarak, kıymet veren beynelmilîle siyasi zümrelere Sovyetler İttihadı'nın 140 milyonu geçen nüfusundan yarıdan çoğunun işbu milletlere mensup hürriyet ve istiklâlî tesnesi insanlar teşkil ettiği unutmamak lâzım.

Başlıyan yılın meçhullarla dolu düşünceler telkin eden bu karantik eşiginde, istiklâl ve hürriyeti için mahrumiyetler içerisinde savaşan milletimiz namına, bu umutlu gelecek duygularını duymaktayız.

Yani başında komşuları Kafkasyalılar ve sonra Ukrayna, Türkistan, Edil-Ural, Kırm ve saire gibi hep hürriyet ve istiklâl gavyesile birleşip bir cephe halinde, arın en kutsî büyük umdesi uğrunda, tahammül edilemez iztiraplar ve beklemeler içerisinde cehşeden Azerbaycan'ımızın, dünya tezatlarının şu veya bu aksyon neticesinde haldeleceği sıralarda, mutlaka, hak ettiği hürriyet ve istiklâlîne kavuşacağına şüphe etmiyoruz.

Şüphesiz sandığımız bu büyük gavyeye biz bir yıl daha yaklaştıracak olan yeni yılın bütün mücadele arkadaşları ve sevgili karilerimiz için kutlu olmasını temenni ederken, eski bir hakikatı unutmamalarım kendilerine bilhassa hatırlatmak isteriz:

— Hak alımr, verilmez! . . .
M. E. Resul-zade

Bir mektup

Prof. Dr. G. Jäschke den „İstiklâl“ gazetesine

Yeni sene münasibetile „İstiklâl“ gazetesine en halis arzularımı sadetle temenni eyyorum. Kanaatıma bu gazete son derece ehemmiyetli bir vazifetini iflasile meşguldür ve şu vazifeye bil Almanlar dahi büyük bir tazimat ve takdirle karşılamağınız; bu vazite ise; Azerbaycan'ın milli geçmişine ait hatıraları idame etmek ve vatandaşlarda yabancı kabusun pencesinde halâs için olan iman kuvvetlendirmeğin ibaretir.

Yeni Türkiye tarihini tebbüüm esnasında Anadolu haricinde yaşayan bütün Türklerin mukadderatına ait mes'eleleri dahi büyük bir merakla takip etmişdir. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti reisi muhterem Akçora-Oğlu Yusuf Bey tarafından 1928-29 nesrolunan „Türk Yılı“ vasitasile Türkiye Türklerinin nazarı dikkatim bu mühim mes'eleye celpetmek müellifinin muvafıkıyeti addoluna bilir. Bugünkü Almanya'nın iflası başında bulunan milli hükümeti adanmış tarafindan Almanya haricinde yaşayan Almanlarla ana vatan arasında mevcut harsile ve medeni itibarı kuvvet bulmasına sarfollunan gayret ve buna verilen ehemmiyet gibi, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti dahi, kanaatıma, ileride bütün Türkler arasında dahi harsile ve medeni münasibetlerin yüksek değeri muhakkak daha fazla derkecektir.

Anadolu'da seneler uzunu devam eden ikametim üzerinde oradan Azerbaycan'a giderek burayı dahi yakından tanımık ilimkânda bulunduğumu taliime bilhassa borçluyum. Bu ziyaretim esnasında v. Leocq gibi pek maruf alman âlimleri tarafından yazılan tezlerin doğruluğuna mahellinde bizzat tesbit ede bildim. Bu tezlere göre Anadolu ve Azerbaycan Türkleri arasında mevcut dil ve folkloriye ait farklar bugünkü Almanya'yı teşkil eden muhtelif alman kabileleri arasında dahi ve hars farklarından daha azdır, ki şunı ben de bizzat Azerbaycan'da iken tesbit ede bildim. Azerbaycan'ın nesrinde bulunuduna konuştumu Anadolu türkesi vasitasile her bir meramım pek kolaylıkla anladı bildim. Şayanı dikkattır, ki Azerbaycan'daki temnasların esnasında Gazî'nin yarattığı Türkiye cumhuriyeti hakkında büyük bir alaka ve sitayişle konsulluğuna şahid oldum. Bütün mulakatlarım esnasında Azerbaycan'ın son derece yüksek bir milli medeniyete mâlik olduğunu tesbit ettiğim gibi, Azerilerin dahi Anadolu medeniyetinin vücut getirdiği kuyemler ve değerlere aşına olmak arzusunda bulduklarını da müşahede ediyordum, gerçi bütün temaslarında Azerbaycan'da mevcut şiddetli terörden dolayı, Moskva siyasetini mevzuubahsetmekten son derece ictinap edilmekte idi. Azerbaycan Türkü tarafından terakki ve inkişaf uğrunda gösterilen büyük hevesin Moskva'yı o kadar de derinden alakadar etmesemesi maalesef müşahede ettiğim gibi, 1922-nci yıldan itibaren cehren tabkına başlanan yeni alfabenin, Azeri Türklerinin medeni seviyesi yükselmesi bakımından, pek yaramaz bir şey olduğunu dahi tesbit ede bildim.

Kızil Moskva'nın hanğı metotlar vasitasile Kafkasya'yı istila etmesi maalesef bir umdat. Kafkasya'nın de ıtrallı olarak bilimini değildir: Bâzi vicdanların sağtın alınması, veyahut bu vicdanlıları „harici düşmandan“ halâs gibi bir takım yalancı vaatler, nihayet — last not least — „mahkûmların“ yarıdırma koşmak gibi aldatıcı vastalar kullanılması, kızil orduya Kafkasya'yı istila etmek için yol açtı bildi. Eğer — Moskva'nın beyan ettiği gibi — ruslar hakikaten de yardıma davet eden Mavereyi Kafkasya Cumhuriyetlerinin „proletaryatı“ ise, neden buğün artık bu cumhuriyetlerde şu „yardımdan“ memnun olan kimseye tesadüf olunmamaktadır? Bilakis, Mavereyi Kafkasya ve bilhassa Azerbaycan'dan aldığım ıttihab ve tesirler, Almanya'da olduğu gibi, bütün Kafkasya'da dahi bir gün bu cumhuriyetlerin bütün halkı tarafından:

Kalk! Uyan!
(Arkası 2-nci sahifede)

Butirka'da yangın

Moskva'nın kanlı lejantlarla meşhur olan Butirka hapshanesi, İngiliz Reuter ajentliğii tarafından da teyit olunur ve diğer gazetelerde tasiliatla verilen bir habere göre, çıkan bir ateş tutuşarak yanmıştır. Yangının siyasi bir suikast neticesinde çıktığı tahmin edilmektedir. Bu münasibetle Moskva epeyi heyecan geçirmiş ve bu hadise yeni bir hapshane sebeb olmuştur.

Harp tehlikesi

Siyasi hadiselerin hassas noktası halı hazırdaki Uzak Şark'ta toplanmıştır. Dişlerine kadar silahlanmış olan iki ordu, Japonya ve Sovyet orduları, Amur sahlinde durmuş ve birbirini üzerine atılmak için ilk işareti bekliyorlar. Her gün her iki ordu, insanca, silahca ve erzakca, yeni yardımlar alıyor. Cihan matbuatı tehlike borusu çalıyor. Roma'da verdiği bir mülakatında Litvino Japonya ile Sovyet Rusya arasında bir harp ihtimalini inkar etmiyor. Mişukov, "Posseucanovostı" nam gazetesinin 7 Birinci Kanun 1933 tarihli nüshasında harbin tarinini bile göstererek diyor ki:

— "Eğer Rusya aleyhinde müşterek harekete kalk Japonya ile Almanya arasında gize bir muahedenin mevcudiyeti doğru ise, çok ihtimal ki bu iki devletin çıkışı aynı zamanda vaki olacaktır. Sayın çıkattı, ki hem Tokyo, hem de Berlin kat'i hadiseler için aynı tarihi — yani 1935 senesinin ilk yarısını gösteriyorlar . . ."

Filhakika harp tehlikesi ve Japonya tarafından Uzak Şark'ın istilası ihtimalden başka yakın bir şeydir. Bu ihtimaller devletleri altındadır, ki Amerika Birleşik Devletleri reisi Sovyetlere müzakereye amade olduğunu Kalinin'e bildirmiştir. Litvino'nun Vaşington seferini de gene bununla izah etmek mümkündür.

Uzak Şark hadiseleri bir tek Amerika'nın değil, diğer büyük devletlerin de menfaatlerini haledir etkilemektedir. Başka bir zaman olsaydı, büyük devletler kendi menfaatlerini müdafaa için fakat mislellah müdahale ederlerdi. Fakat şimdiki vaziyette ne Amerika, ne de Avrupa Japonya aleyhine çıkmağa cesaret edemezler. İktisadi-mali burhan Beyaz Ev'in (Amerika'nın) elini ayağına bağlamıştır. Bununla beraber Japonya ile mücadelesinde S.S.S.R.'e yardım eline geçmek de karar vermiştir. Sovyet Rusya ile Amerika'yı yüz-yüze gelirmiş ve birbirine mütakabil güçte mecur etmiştir. Amerika Birleşik devletleri Sovyetleri tanıdı, siyasi mümessiller tayin olundu; bundan sonra bu iki devlet arasındaki dostluğun zinkifikansı bekleye biliriz. Çok ihtimal ki, Sovyet-Rusya'nın Japonya karşısında siyasi ve mali mevkinin takviye için Roosevelt hükümeti elinden gelen yapacaktır.

Japonya sanayinin baş döndürücü bir sür'atle inkişafı ve sair sanayi mülkelerini mallarından defalarla uzuz olan Japonlar, mamullarını Avrupa ve Asya piyasasını ele geçirmiş, cihan efkârı umumiyasını terdüşünüştür. Japonya lumpingi karşıda komünist tehlikesinin bile göya göre-

gece kaldığı itibarı hasıl oluyor. Hindistan'ına, Hindistan'a hıncıvar memleketlerde, bilhassa Çin'de de müz Japonya malları Amerika ve İngiltere mülkünü piyasadan çıkararak, böyle bir vaziyet karşısında İngiliz-Amerikan diplomassının beraber hareket etmesine ihtimal verir biliriz, fakat bu hususta Amerika'nın detaatia İngiltere'ye müracaat etmiş olmasına rağmen, o vakta kadar böyle bir teşriki mesal vukubumamıştır.

Roover-Jimson çıkışlarının muvafakiyetşizliği herkesin aklındadır.

— "Neden böyle oluyor? . . ."

Japonya dumpingi İngiltere'nin menfaatlerini mutazarrir ediyor, da, gene İngiltere'nin menfaatleri Amerika'ninkinden ayrılmaktadır. İngiltere Japonya'nın fazla anasını için arazi bulmağa muhtaç olduğunu ziyi takdir ediyor.

Aralık'tan "neddi Mogolistan'dır". "Asya Asyalıdır" sözleri İngiltere için memnu-yetbaş görünüyor. Çünkü Japonya hareketinin istikametini Hint muhitinden ösbirya'ya çeviriyor.

Japonya aleyhine bir İngiliz-Amerikan blokunun teşekkülüne mâni olan belki bu tasavvurlardır.

Sovyet hükümeti Amerika'da muayyen muvafakiyetler elde etti ise de, buna mukabil Roma'daki diplomatik teşebbüsü bir netice vermedi. Sovyet diplomassı Almanya ile anlaşmak ve Uzak Şark hadisesi zamana Almanyana'nın bitiraldığını temin etmek istiyordu. Malım olduğu üzere, Sovyetler hali hazırda iki tehlike arasındadır, ki onlar da Almanya ve Japonya'dır. Bir müddet evvel nasıyon-sosyalistlerle Ukrayna komünistlerinin gızi iritabı kesfedilmiştir. Başında Skripnik duran bu komünistler Ukrayna'yı Sovyetlerden ayırıp müstakil bir devlet yapmak azminde imişler. Sovyet diplomassının bu tehlikeyi bertaraf etmek teşebbüsü neticesiz kaldı. Litvino'nun Berlin'de durmadan geçiş, Berlin'e Moskva arasındaki gerginliğin devam ettiğine bir delildir.

Bu suretle, Amerika'nın tanınmasına bakmıyarak, Sovyetlerin vaziyeti, eskisi gibi gerginliğini muhafaza ediyor. Almanya ile Japonya arasında bulunan, dahilde ise bir taraftan köyli ile öbir taraftan da merkezen kaçan ve kendilerine müstakil bir devlet kurmağa çalışan milli kuvvetlerle mücadele mecuriyetinde bulunan Moskva, her ne pahasına olursa olsun, kendisini mütefekif olmasın da, bölünen harp arzodü hudutlarını emniyet altına alacak bir ser'ait yaratmak istiyor. Dr. Mir Yakup

Ukrayna'da milliyetçilik

Geçen numşamıza Ukrayna'da milliyetçilik ve istiklalk hakında Kossyov'un raporunu üzerine kabul eden rezoussyonu hususa emittik. Son adığımız Moskva gazetelerinden "İzvesuya" (2. 12. 1933) Kossyov'un raporunu aynen derçediyoruz.

bu raporun Ukrayna'da milliyetçilik ve istiklalk hareketine ait kısmını istüade ediyoruz.

Kossyov Ukrayna'da milliyetçilik hareketinin ta başından başlayarak diyor, ki:

— "Vatandaş harbinin hitami üzere hıkvide edilen milliyetçi ulak burjuva partilerinin, o cümleden "Borobist" (Mücadeleciler)in azaları bizim İrtokya geçti. Fırkamızın geçen Borobistlerin çoğu tam bir bolshevik oldu, bir çoğları ise eski milliyetçi pozisyonlarında kalıp, komünist fırkasını güdenin zabtetmek maksadile buraya geçtiler, bilahere onlara "Ukapistler" ve bir çok sair milliyetçi unsurlar da iltilah etti. Ukrayna komünist fırkasının Lapçinski grupu ile, bilhassa Şumski ve Şumskizin ile olan mücadelesini hatırlamak kâfidir.

Şumskizmin tasfiyesinden sonra biz dikkatimizi kaybettik. Bu, Ukrayna komünist fırkasının büyük bir hatası idi. Ukrayna milliyetçileri Sovyet rejimine karşı yeni bir mücadele taktiki takınımları. Onlar usulluca müesseselere, sovhozlara, M.T.S.-lere, kolhozlara, başla fırka teşkilatlarına sokulmağa başlamışlardır. Biz Skripnik'in ideolojide değişmiş ve onun etrafında bütün bir Ukrayna milli-temayülküleri grupu teşekkül ettiğini göremedik.

Unutmamızı, ki Ukrayna S.S.S.R. içerisinde kapitalist alfabasına karşı ön safı işgal ediyor. Ona göre, biz her bir hücumu defetmeğe hazır olmalıyız. Halbuki son bir kaç yıl içinde, ihtilal aleyhindeki emellerini ukraynalı emellerine bayağı altında gizletenler tarafından büyük milliyetçilik yuvaları yaratılmıştır.

Bu yuvaların kurulduğu yerler de maarif komiserliğinde, ekim komiserliğinde, adliye komiserliğinde, Ukrayna ilim akademisinde, Ukrayna marksizminin enstitüsünde, köy iktisadiyatı akademisinde, Şevçenkoçukuk enstitüsünde ve ill . . . Fırkasının kumandası mevkisine de milliyetçi unsurlar girmişdir. Skripnik bu unsurları ezmeden bir kuvvet ve onları himaye eden bir kul etmiş, müşterek dile, edebiyata, harsa, dine mâlik cemiyetlerin vücudundan koparılmıştır. Bu, rus milletinin de meydana gelen kalibrılması icap ettirecektir. Çünkü o, daha dün kadar yakın olan 13 ve 14-nci asırlarda islav-türk ve fin unsurlarından teşekkül etmiştir.

Halbuki Moskva'nın milliyet siyaseti tam aksi bir istikamette inkişaf ediyor. Bir taraftan Azerbaycan, Gürcistan, Şimali Kafkasya ile Türkistan'ın parça-parça doğrakken, öbir taraftan rus dilini ve rusları rus olmaları öteklerini her şahsında, maarif, sanayi, ordu, devlet idarelerinde hakim bir vaziyete getirmektedir.

Aynı zamanda, rusları azayı mürekkeplerine ayırmağa lüzum görmekten ilâve, Ukrayna, Belorusya ve Kazak gibi islav rıkına mensup milletlerin milli dil ve harslarını ziyi emellerine karşı şiddetli tedbirler alıyor. Rus kelimesi yerine asıl Ukrayna kelimesi kullanmayı, perlatır inkişafına bir hiyane" edediyor.

1933. Moskva'nın bu ruslaştırma ve imha siyasetine karşı rus olmayan ölkelerde şiddetli mukavemetler doludur. Bu mukavemet Azerbaycan'da dahi şiddetini artırmıştır. "Proletaryatın dikhatı gözi" diye tesmiye olunan ve Bogdanof'un idare ettiği Azerbaycan'ın merkezî murakaba komisyonu ile işçi-köyli müfettişliği, Azerbaycan maarif komiserliğinde, maarif subelerinde, kazak iraiyelerinde, kazak komünist teşkilatlarında sair devlet müesseselerinde "sımf dikhatı"nı" irtmişler, "milliyetçi nüfuzuna kapılmışlar" meydana çıkarmakta, büyük meharetlər göstermektedir.

Markisistlerin alelumum "milliyetin imhası" taraftarı oldukları malumdur. Sosyalistler bu tasfiyenin kendi kendine ve tedricen vaki olacağını kabul ederken, Leninistler bunu bir hamlede halletmeğe taraftarlar. Buna S.S.S.R. teşkil olunurken Stalin ve Tokski "milletle çoktan elveda dediklerini, milli cumhuriyetlere her ahveni ser gibi ancak tahammül edilecekleri" resmen beyan etmişlerdi. O gündün beri "milli cumhuriyetler" her gün bir az daha haklarını Moskva hesabına kaybederler. Nihayet tam münâsile birine müstemlik haline geldiler.

Şimdi Moskva muhafilinde "milli cumhuriyetlere" nihayet vermez zamanın gelmiş olduğu kanaati uyanmıştır.

Azerbaycan'ın, Gürcistan'ın, Şimali Kafkasya'nın ve Türkistan'ın doğranması, parça-parça edilmesi bu imhavi bir doktrin'in birinde icra edilecek için idi. Bu imhadan sonra, rus dili sayesinde artık herkes "Oktober dilinde" konuşmaya baş-

Bir mektup

(-nci sahifeden mabıt)

Bu takdirde Kafkasya'nın dört cumhuriyeti tarafından karayucuk yolu üzerine ve müşterek kuvvetler sayesinde memnurs rus haksızlığının, 1918 de olduğu gibi, çökeceği muakkaktır.

Prof. Dr. G. Jäschke

İdareden:

Prof. Dr. G. Jäschke Berlin üniversitesi Şark enstitüsünde Türk İslam ve edebiyatı müderrisi olarak, Almanyana'nın tanınmış müstefriklerinden adonunmaktadır. Darul-turun kursus-ı işgalından evvel Prof. Jascnke uzun müddet diploma sahte tasfiyette bulunmuş, o cümleden evhace İzmirde konsolos muavini olarak sonra İttihat te alman baş şebenderi olmuş ve biunare Ankara Alman büyük Eciğülde Berlin Haricve nezaretinin şark şubesinde çalışmıştır. Bir çok ilmi eserlere mâlik olan Prof. Jäschke, "Die West des Islams" nam maraif ilmi mecmuası nasri ve baş unanmıştır. Prof. Jäschke'nin ilmi makaleleri "Orientalische Literatur-Zeitung", "Zeitschrift f. Politik", "Enzyklopedie des Islams" gibi Almanyana'nın maruf ilmi mecmualarında intişar etmektedir.

kalkın rolünü uyanıştır.

Bilahere bu milli-temayülçüler cenebi müdahalesine taratar olan açık aksiihtilalklarla el-ele vermişlerdir.

Haricden, Prağa, Galicya v. s. yerlerden bunları bir çok maruf milliyetçi ve aksiihtilalklar geldi. Bunlar vakitle mağlup edilmiş beyazların bakıyette Galicya milliyetçileri idi. Bu sonuncular leh mükâdelerine temamlie satılmış, lehleşmiş ve buraya, haricden müdahaleyi teşkil edecek ser'ait hazırlamağa yollanmışlardır.

Haricden gelenlerden başka Sovyet Ukraynası dahilde dahi bir çok milliyetçi gruplar vardı. Aksiihtilalklardan en mühim rol oynayanlar ceplerinde komünist fırkası biletini taşıyanlardı. Bunlar da Voloh, Yablovov, Çekmski, Avdiyenko, Vasili Sirko, Tur v. s. kabilinden komünistler olup aksiihtilalkların başlıca ümitleri idiler.

Daha 1923-de Ukrayna aksiihtilalkçıların başlıca ümitleri idiler. Çırusovski, Şapoval, Konovalov ve diğerleri, "Şmenovedov" hareketi istüade etmişlerdir. "Bize" sokulmuş olan milliyetçiler bolshevik usulunda, ukraynalılaşırma ad altında, devlet (Arkası 4-nci sahifede)

layıp "beynelmilleliyetçi" erişmiş olacaktı. Azerbaycan 1934-nci yılı böyle bir vaziyette idrak ediyor.

II. Sımf savası:

Parçalama ve imha yalnız bu sahaya in hisar etmemiştir. Milletün sınıflara doğranması ve cemiyetin en sağlam ve yaratıcı teşkilatı "sımf düşmanı" diye çok edilmesine bittir şiddetle devam edilmektedir.

Geçen yılın iptidiasında kadar başta G.P.U., kizil ordu müfrezeleri ve seygar mahkemeler olmak üzere, komünist fırkasının bütün icra vasıtaları, köyliyi kolhozlara doldurmak, köyliünün malını, mülkünü, eviniparkını müsadere etmek, bu tedbirlerle mukavemet eden ve hüriyetle milkiyetinden vaz geçmeyen köyliüler, "kolçomak" diye imha etmekle meşgul iden, 1933-de bu sahadaki savaş devam etmekle beraber, savasın asıl ağırlığı kolhozlara geçmiştir. 1933-de kolhozların "düşman sınıflar" tarafından zabtedilmiş olduğu anlaşıldığından Sovyet hükümeti kolhozlara kimsiyi kabul etmeğe, aynı zamanda bu teşkilatları "kolçomaklardan" temizlemeğe karar vermiştir.

Kolhoççu köyli kolhozları, "benimsenmiş", buradan milliyet esasını muhafaza ederek mahsulü hıtkin şiddetle devam etmiş ve kendi arasında bölmeğe başlamıştır.

Sovyet hükümeti, kolhozları, "bireş sosyalizm kafesi" yapmak için, hücumu geçmiş, buna karşı kolhoççu köyliü sabotaja başlamış, tarlaları çikmaktan boyunu kaçırmış, çikarıları terror etmiş, ekilen tarlayı yakarak imha etmişlerdir.

Bu yeni vaziyet karşısında Sovyet hükümeti düştürürken, kaza komünist teşkilatlarının da köy halkı tarafında olduğunu görmek şaşalmıştır. Geçen yıl üç kuvvet merkeze karşı vahit bir cephe halinde bulunmuştu: köy sovyetleri, köy komünist teşkilatları ve kolhozlar.

Geçen yılı kadar Azerbaycan'a emreden komünist fırkası merkezile G.P.U. teşkilatı fiken, geçen yıl yeni vaziyet esashi değişiklikeri icrasını icap ettirmişti.

Başında Ruben dayanan komünist fırkası, başta Bogdanof olan merkezî murakaba heyetine ve başı Moskva'ya bağlı mahkemelerine Arba nam bir meçhulün idare eylediği Azerbaycan G.P.U.-suna geniş salahiyet vermiştir.

Adliye, "sımf düşmanı" avlamakla mükellef bir terror makinesi haline getirilmiştir. Bogdanof, "Proletaryatın dikhatı gözi" köy komünist teşkilatlarını, "müzur unsurlardan" temizlemek için Azerbaycan'da on binlerce

1933-de Azerbaycan

Rusun kanlı pençesinde inleyen esir yurdumuz 1933-nci yılı ne vaziyette bitiyor?

Muztar Azerbaycan 1934-nci yılı ne gibi istekler, ne gibi heyecanlarla idrak ediyor?

Zalim ve emperyalist rus 1933 zarfında nezer yapıtı? Onun müracaat ettiği şeytanı icraatın esas hatulları başlıca hedefi neden ibaret olmuştur?

Milletimizin o yılmayan ve tükenmeyen mukavemet gücü, milli varlığını, milli birlik ve bütünlüğünü korumak baccarğı, hüriyette kavusmak, istiklalki elde etmek hamlesi, rus esaretilerinden kurtamak ümidi 1933-nci yıl içinde kendisini ne şekillerde ve hangi sahalarda göstermiştir?

İstiklalki okyanurların bütün bu sorgularına cevap alacaklarına şüphe yoktur. Biz yalnız 1934-e girerken arka'da bıraktığımız savas yılına bir yekün vurmağa çalışacağız.

I. Parçalama siyaseti:

1933 içinde Moskva, "Parçala ve hükmet" prensipinin tatbikında daha çok şiddet göstermiştir. Azerbaycan'da sayıları 17-ye vardılan "milletlerin" nihaiye ve muntakalarında tedrisat ve muhaberat bu "milletlerin" diline geçirilmiştir. Bunlar için hususi alfabeler, o alfabelerde kitaplar, gazeteler mecmualar neşrine başlanmıştır. Bu "milletlerin" bir kısmı şehir ve kasabalarda azlık halinde iseler de, kürt, talıs, tat, udin, avar gibilerin muntakaları muayyendir.

Bu vakta kadar azlıkta olan milletlere mahsus gerek Azerbaycan komünist fırkasının merkez komitesi yanında, gerekse maarif komiserliğinde hususi şuralar vardı. Şimdi de son bir karar mucibinde Azerbaycan merkezî icraiyesi yanında "azlık milletlerini" teşkil olunnaktadı.

Moskva daha iyî hükmetmek ve daha kolaylıkla ruslaştırılmak için icra ettiği bu parçalama ve doğranma siyasetini Kafkasya'nın Gürcistan kısmı ile Şimali Kafkasya'da dahi tatbik etmektedir. Gürcistan'da, asil güçlerinden başka, aynı millete mensup İmeretin, Mingrel, Sevante v. s.-ler için de ayrı-ayrı "lisans, edebiyat, matbuat" yaratılmıştır.

Şimali Kafkasya'da olan avar, çeçen, ingiş, kabarday, çerkes, adığı gibi müstakil alfabe ve edebi dil sahibi milletler yaratılmıştır. Hatta kumuk, rıogay, tirkmen, tıvay ve balzar gibi Türklerin bile mü-

sterek bir alfabe yaratmalarına imkân verilmiştir.

Aynı vaziyeti Türkistan'da da görüyoruz. Sovyet hükümeti burada dahi, Azerbaycan, Gürcistan ve Şimali Kafkasya'da olan müşterek alfabe ve müşterek dil taleplerini şiddetle baccarğı, türkmen, özbek, tırtez, tacık v. s. alfabe ve dilleri tatbik etmektedir.

Markisizmin bile prensipine muhalif olan bu sıyasetin saiki nedir?

Bolshevik nazariyatları bizim milliyet prensipimizi tezekir eden şu fikri ortada atarlardı:

— "Milliyeti teşkil eden dil, tarih, an'anat, adet, edebiyat, din değil; bunlar daha ziyade milleti yaratan asıl amilin mahsulüdür. Asıl amil ise müşterek iktisadi hayatır."

Bu esaslan hareket eden Mustafa Kuliyev ve başkaları, Azerbaycan'ın sair Türklerle alfabası olmayan ayrı bir millet olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Azerbaycan coğrafi ve iktisadi bir vahdet teşkil eder. Bu bakımla o, Kafkasya'nın başka aksamına nisbeten müstesna bir mevkidedir. Bollu ve mütennevi ham mala, erzak ve yananak gibi bitmez-tükenez servete mâlik olan ve mistakili iktisadi bir havza teşkil eden Azerbaycan'da muhtelif kabileler kaynasarak asırlardan beridir, ki Türk harsını benimsemiş, tarih ve mukadderatları müşterek, ayrılmaz ve bölünmez milli bir bittin haline gelmişlerdir.

Bolsheviklerin bu harsı, coğrafi, ictimai, tarihi ve nihayet iktisadi bir temele dayanan milli cemiyeti trk esasına göre parçalamaktan meksatleri nedir?

Bittin dınyayı bir dilde konuşmaya çağırılan, küçük bir cemiyeti feodalite devrine sevketmekle, ne demek istiyorlar?

Stalin bu hususta diyor, ki:

— "Oktober inkilabı eski zencirleri kırarak sahneye bir sıra unutulmuş halkları çıkardı ve onlara yeni hayat ve yeni inkişaf verdi. Sosyalizm inkilabı dilleri azaltmamış, bilakis onların miktarını çoğaltmıştır. Çünkü o, beşeriyetin aşalarını en derinden silkerke onları siyasi sahneye atıyor; evcelle belli olmayan ve az belli olan bir sıra yeni halkları yeni hayata doğru yökseltiyor.

"Evcelle belli olmayan ve az belli olan" halklar, hatta ruslardan daha evvel teşek-

Bol
de ba
Aze
balese
eden
dugan
Bilm
ne als
Böy
nedin
Onla
etti k
Yok
lerini
istiyor
Yalı
zorla,
giz h
buluna
münas
kimse
Bun
Bun
orad k
uzakla
Neke
Fazıl
Biz
onun v
ve ist
anlyov
Bun
etmiş,
mizi s
mız k
time er
me e
İstila
millet
leplerini
kenler,
kollekt
hiyane
Hain
suzdur
Bina
miyette
olsun,
yeni
yolum
ve me
halkla
maktak
cessem
bundan
Nez
şöşüğü
Gör
mülm
koyu
Köy
lerek
traikt
istasy
birolu
yardı
teştiril
ekincie
kincie
ve on
sovyet
temizle
ferma
bu fa
larile
leri si
maktak
lerinin
bayca
tabi tu
yıl bir
heyeti
müsiy
ve si y
müstur
siyasi
tün bu
vemet
siddetli
idam
tarak,
pozisy
miştir.

Geç
Harko
olduğu
uslu
Bu
letra
or ekler
Tur. P
çocuk
kumand
Rus
dışip
Bal
yılın
mıdd
ancak
kalan
çanlar
Süp
değil
bu hu

Namus

Bolshevikler, nihayet namus mes'alesinden de bahsettiler.

Azerbaycan'da proletar edebiyatından bahseden Nezerli, proletar cephesinde olan yazarların "en namuslu" adamlar olduğunu ileri sürüyor.

Bilmen bolsheviklerin namus mefhumu ile ne alıs verisi? ...

Boyle yersiz ve lüzumsuz avukatlığa neden ihtiyaç görüldü?

Onların namussuz olduklarını kim iddia etti, ki? ...

Yoksa Nezerli, "yoldaş" bu yazısıyla değerlerini de, "namuslu" olmaya "davet" etmek istiyor?

Yalnız Azerbaycan proletar edebiyatına zorla, ölim teşhisiyle intisap edenler değil, hatta evvelce proletar cephesinde bulunanlar arasında bile — bütün münasile — namuslu adamlar bulunduğuna kimse şüphe edemez.

Bunu isbat bile edebiliriz.

Bunu isbat için bir kaç isim saymak ve orada iken bile yazardıkları millî ruhtan uzaklaşmamış eserlerini göstermek kâfidir.

Fakat bir mes'ale var.

Nezerli namus mefhumu ile ne anlıyor?

Biz namuslu deyinca, vatana, millete, onun varlığına, ruhuna, birliğine, hürriyetine ve istiklaline merbutiyet, sadakat ve saygı anlıyoruz.

Bundan o çıkıyor, ki memleketi istila etmiş, senverlileri istisam eden, millîtimizi, sınırlarımızı ayırarak mahveden, vatanımızı kolonize etmekle meşgul istila kuvvetine emberberlik edenlerin namustan bahsetmeye hakları yoktur.

İstila ve istibdad terennümü edenler, milletin asıl ve mukaddes olan hürriyet taleplerini birer haydutluk diye nezme cezaları, millete, tarihine ve milletin kolektif vicdan ve namusuna suikast etmiş, hiyanet etmiş adamlardır.

Hain ise daima, içtimai bakımla namussuzdur.

Binaenaleyh, gerek Sovyet yazarları cemiyetinde olsun, gerek onun haricinde olsun, millî imanın, millî mefkûresini itirmemiş olanlar, doğru ve hak olan millet yolundan sapmamış olanlar, bin bir tazyik ve mecburiyete bakmadan, millî hakki ve hakikatı her fırsatta söylemekten ve yazmaktan korkmayanlar hep birer namus müessesesi, ötekiler, yani Nezerli gibiler ise, bundan mahrum zavallardır. Namus nedir?

Nezerli'nin sözleri mahalle çocuklarının sözülerine benziyor.

Görünüyor, ki namus hakkında en ıptidai mülumata bile mâlik değildir.

kovününu kanını meğdir.

Köylere ekinçlik aletleri sosyalize edilerek devlet teşkilatı olan M.T.S.-makine-tractor istasyonlarında toplandı. Bu istasyonlar nezdinde teşekkül eden siyasi bürolar, Bogdanov, Ruben ve Arbal'ın yardımına, kolhozlardaki istisalı devlet-leşirme vazifesine yüklenmişler. Bütün ekinçlik hayatına emreden ve köylünün mukadderatına hükümeyliyen bu M.T.S.-ler ve onların siyasi bürolarıdır. Bunlardır, ki sovyetleri ve kolhozları, "zararlı unsurlardan" temizleyecek ve bu teşkilatları hükümetin fermanda tutacaktır. Fakat siyasi bürolar bu faaliyetlerinde kaza komisnisi teşkilatları ile karşılaşlar. Kazan köylü komisnisi-leri siyasi büroların müdahalelerine mâni olmaktadır. Siyasi bürolara kaza komisnisi-lerinin çarpışması merkez karışısında Azerbaycan komisnisi teşkilatını esaslı tesiyeye tabi tutmak mes'alesini yaz'etmiştir. Geçen yıl bir çok kaza komisnisi teşkilatları idare heyeti ihraç ve tevkif edilmiştir. Son mâlumata göre, "sıfı dısmınları" M.T.S.-ler ve siyasi bürolara dahi girmeye muvafak olmuştur. Bu münasebete bir çok M.T.S. siyasi büroları reisleri azledilmişlerdir. Bütün bu tedbirlerle rağmen köylünün mukavemet ve çarpışması her sahada bütün şiddetle devam etmiştir. Hapis, sürgün ve idam gibi gayri insani tedbirlerle bakımarak, Azerbaycan köylüsü 1933-de millî pozisyonunu mahafaza etmekle devam eylemiştir.

III. Pasaportize usulu:

Geçen yıl Sovyetlerin, Moskva, Petrograd, Harkol gibi bir çok büyük merkezlerinde olduğu vechile, Bakı'da dahi pasaportize usulu tatbik edilmiştir.

Bu usula göre sanayi merkezi olan şehirlerde ancak proletar unsurları otutup, proletar olmayanları istedikleri yerlere diki bileceklerdir. Proletar olmasına pasapor yetir. Pasaportu olmayan ise bütün ailesi ve çocukları beraber ekme ve erzak haklarından, bir o kadar kalamak hakkından mahrumdur.

Rusya'da milyonlara halk şehirleri terk edip biledikleri tararlara kaçıyorlar.

Bakı'nın pasaportize edilmesi geçen yılın Mayıs ayında ikmal edilecekti. Bu müddet zarfında 750.000 şahir ahalesinden ancak 500.000 kişi pasapor ala bilmiş, yerde kalan baş alıp kaçmıştır. Bu baş alıp kaçanlar kimlerdir?

Sipheşis, ki Rusya'dan akin eden ruslar değis. Bakı sovyetinin reisi o günlerde bu hususta beyanatta bulunmuş, bu "müzur

Sovyetlerin kürtçülük siyaseti

Tiflis'te intişar eden "Yeni Kent" gazetesinin 12 İkinci Teşrin 1933 tarihli nüshasından aynen naklediyoruz:

Ermenistan devlet nesriyatının kürt sektoru (şubesi) kürt dilinde ders kitapları nesrine başlamıştır. Kıyaziyata dair dört, kürt diline dair iki ders kitabı intişar etmiştir. Bunlardan başka yaşlılar için kürtçe dört kitap hazırlanmıştır.

1934-nin senenin zarfında 25 ders kitabı nesredilecektir.

Karl Marks ile Engels'in maruf "Komünist Manifesti" kürtçeye tercüme edilerek tatbik verilmiştir. Bu günlerde matbaadan çıkacaktır.

Dünyada var olan yalnız millî namustur. Millî ve vatani namusları noksan olanların şahsî namuslarından da şüphehelen herkesin hakkıdır.

Her şeyin üstünde vatan, Her şeyden yüksek millet vardır.

Vatanın istiklaline, milletin bir bütün, bir kütle halinde nakimiyet, hürriyet ve saadetine kafasile, kilicile, kalemile, canile, başile vakfıcan edenlerdir, ki ancak namuslu adolluna bililir.

Bolshevikler ise bu yüksek evsafın mahrumdur.

Onlar milletin ve milliyetin amansız düşmanlarıdır.

Onlar millî birliğin aleyhtarları, milleti, bir vücut, bir beden gibi bütün olan bir milleti parça-parça doğrayan, mahveden hainlerdir.

Onlar millîtin hürriyet hamlelerini kanlarında boğan celtarlar.

Onlar Azerbaycan'ın genç ve müteşebbis münevver nesli, milletin düşünün demisi, gören gözü ve konuşan ağızı olan fikir ve ilim adamlarını Solofkilerde çürüten barbarlardır.

Onlar yalancılardır; milleti yalan vaatlerle avutan, aldatan avunturistlerdir.

Onlar ruslara aşaklık eden, emirberlik eden kapu kulları, rus çinovnikleridir.

Bunlarda vicdan, haysiyet, şeref ve namus aramak abesdir.

Bunların namustan dem vurmalarına da şaşılır.

Boyle seciyesini, vicdanını ve namusunu itimesi olanlar içinde millî ve vatani seciyesini korumağa muvafak olanlara yük-rekten:

"Bravo!"

Nezerli, asıl namuslulardan öğrensin! En namuslu yolda olanlar, Nezerli'nin namussuz zannettiği mütefekkirlerdir!

V. Nuh-Oğlu

unsurların" kimler olduklarını anlatmıştır. Bunlar köylere ve kasabalarda imhaya mâhkûm "sıfı dısmınları" dir, ki çocukları ve aileleriyle beraber kaçıp Bakı'ya sığınmış ve şehir meydanlarında bağçalardaya yerleşmişlerdir. Bunlardan başka proletar olmayan ve başkasının emeğine layıyan "sabitler" dahi ihraç edilecektir. Bu suretle bütün binalleri, toprağı, taş, servet maberali, ticareti ve ticarethaneleri Türkün olan Bakı'dan çıkarılanların kimler oldukları aşkârıdır.

Moskva istiladan sonra Bakı'nun nüfusu 300.000'den 750.000'e çıkmıştır. Doğrudur ruslar ekseriyet teşkil etmiyorlar ve ancak 40%-45% nisbet teşkil ederler. Fakat gene istiklal devrine, hatta carlık devrine nisbeten bir de artmışlardır. Bu ruslar amele, memur, asker gibi unsurlardır, ki istilânın kalkmasıyla beraber terlik gödeceklerdir. Türklerin ise kahir bir ekseriyeti amele oylanlar, emlak, ev, ticaret ve yurt sahibi ulu burjuva ve memur idiler. İşte Bakı bunlardan boşalıyordu. Aynı zamanda Azerbaycan komünist firması merkez heyeti umum kâtibi Ruben bu yazı etrafına ve kolhozlara hitaben Bakı'da yeni petrol mntakalarında ameleyle ihtiyaç olduğunu haber vermiş, amele göndermelerini rica etmiştir. Bu davete Azerbaycan'ın her tarafından Türk köylüsü akmağa başlamışsa da, onlara yöle müşküllü yaratılmıştır, ki geri dönmeye mecbur olmuşlardır.

"Bakinski Rabocı" gazetesinin (14. 9. 1933) bile itiraf ettiğine göre, Ruben'in daveti üzerine Ağdaş'tan 175 kolhozcu köylü Bakı petrol ocaklarında çalışmağa gelmişler. Fakat bunlar 5 gün kuru tahtalar üzerinde, yataksız, yemeksiz, susuz, menzilsiz kaldıkları sonra köylereinden dönmüşlerdir. Bu böyle iken Bakı sovyeti Apseron yarım adasında rus amelesini yerleşirmek için 50.000-60.000 nüfuslu yeni bir şehir salmakla meşguldir.

Azerbaycan'ın pasaportize edilmesi yalnız Bakı'ya münhasır değildir. 1933 senesinin Birinci Kânun ayında Gence ile Seki'nin de pasaportize bitmiş olacaktır. Bu usulün diğer şehirlerde dahi teşkil edileceği haber verilmektedir.

IV. Millileştirme işleri:

İstilânın ilk gününden itibaren bolshevikler bir şiar meydana atmışlardır:

"Azerbaycan gerek memur ve amele kadrosunca, gerekse dil itibarile türleştirilecektir!"

Bu maksatla bir de idareleri millileştirme komisyonu teşkil olunmuştur. Fakat o gün-

Türklerin tanışma ve anlaşmaları için

Va-Nü (Vâla Nuretî'n) Beyin, Türkiye Cumhuriyetinin 10 yıllık bayramını kutullamağa gelen Sovyet heyetine hitaple yazdığı mektuplardan okurlarımızın malumatı vardır. Bütün Türk ilerileri candan alakanlırınan kültür birliğine düşünerek yazılan bu mektuplar kızıl Rusya esirliğinde bulunan Türk ilerilerine mensup bütün organlar tarafından layık olduğu alaka ve ehemmiyette karşılandı.

Arkadaşlarımızdan Mirza Bala'nın bu münasebete yazdığı "Seddi Çın" makalesi "istiklâl" dahi bu yazılardan ehemmiyeti ve meydana atılan mes'elenin ciddiliği üzerinde durdu.

"İstiklâl"ın yazısı bu defa Vâla Nuretî'n Beyin çalıştığı "Haber" gazetesini tarafından büyük bir itina ve ehemmiyetle nakolunarak, bizzat Va-Nü Bey'e, arka-sıra, iki makale yazmaya dahi vesile vermiş oldu.

Mennun olarak okuduk: "Haber" refikim bundan sonra Türkiye dışındaki bütün Türklerle meşgul olmaya karar vermiştir.

Va-Nü Bey bu kararın lüzumunu gereklerinden sebepleri anlatırken, Türkiye Cumhuriyetinin, Türk tarihini öğrenmek ve öğretmek hususundaki emeklerini sayarak, "sımdiki milliyetçi hareket, mazide karşı olan vazifesini yaptığı gibi, Türkiye hudutları içinde, hal hazırda ve istikbale ait olan vazifesini de yapmaktada olduğunu ve daha da yapacağını" takdirle kaydettikten sonra diyor, ki:

"...Lakin bir cihet var: Bugün dünya üzerinde yaşayan Türkler, yalnız bizim devletin sınırları içinde değil ki ... Biz, on beş milyonuz ... Dünya yüzündeki Türkler ise 50 küsur milyondur!"

Mazideki Türklerle meşgul olduğumuz gibi bugün yaşayanlarla niçin olmuyoruz?

Bir İngiliz mütefekkirî, âlimi, muharriri, yalnız Londra şehriyle, hatta Britanya adalarıyla uğuşmuş. İngilizlere taalluk eden mevzuların sadece bütün emperatorluğun hudutları içinde de almaz ... Onun istihfad ettiği bir şey vardır: İngilizce konuşan, okuyan tek-millî insanlar ... Bu geniş camianın hepşile alâkadar olur!

Fransızların gazeteleri, maarifleri ve sair hars müesseseleri de öyledir: "Le Temps", "Le Matin" ve "Le Journal"

den 13.5 yıl geçiyor, Azerbaycan her yıl bir defa dahil olmaktadır. Köy mektepleri de dahil olmak üzere, ilk mekteplerde rus dili daha 1924-de tedrisle başladı.

Yüksek mektepler hep rusca gidiyor, bunları türleştirilmekte, orta mekteplerin ruslaştırılmasına lüzum görüldü.

Gerek Azerbaycan gençliğinin, gerekse halk külliesinin zaman-zaman bu hususta göstergileri asabiyet ve yaptıkları adına-yis, istila hükümetine kuru nımanşten ibaret vaatler vermeye mecbur etti.

Azerbaycan'ın yüksek mektepleri tedricen türleştirilecektir. İlk adım olmak üzere Türk olmayan talebenin bile türkçe imthana tabi tutulacağı ilân edildi. Fakat hakikatta bu kararı kimse tatbik eylemedi. Türkedden imtihan gayri mecburi addedildi.

1932 yılın Eylül ayında Bakı'da yüksek mektepler kongresi türleştirilmek için amele tedbirler aldı: tedris kitaplarını türleştirilmek için ilmi istilahlara yaratmağa karar verdi. İstilahlar Mart 1933-de hitam bulacak ve 1933-34 senesinden itibaren türleştirilme sureti suret edilecektir. 1933-ni yılın Eylülünde Ruben haber veriyor, ki Azerbaycan tip fakültesinin türleştirme teşebbüsü müzur ve faydasız görüldüğüne özüne geçmiştir.

Ruben'in beyanından anlıyoruz, ki Azerbaycan'ın ilim adamları içinde millileştirme için derin bir arzu ve karar vardır. Buna yalnız hükümet mâni olmaktadır.

Devlet müesseselerinde ise rusca hakimiyetini muhafaza etmektedir.

Memur kadrosu da hemen yüzde 85-90 nisbetinde rustur.

Türklere mütehasıs usta ve amele yetiştirilmek için fabrikalar yanında kadro mektepleri vardır. Bu mekteplere plan üzerine kabul edilecek talebenin Bakı'da 38.9%, Gence'de ise 47.3% nisbeti alınmıştır. Fakat bu almanların da çoğu firar etmiştir. Azerbaycan emek komiserliğinin resmi malumatına göre, 1931 İcrisnânîsinden 1932-ni yılın ayın ayına kadar kadro mekteplerinden 6.340 talebe firar etmiştir. Firar hareketi 1933-de devam etmiştir. Mesela: Bakı'daki "Kızıl Oktober" fabrikası yanındaki mektebin 45 talebesinden 30-u, "Okolesni" fabrikası mektebinde 339 talebe kaçmıştır. Bu kaçışın sebebi emek komiseri şöyle izahetmiştir:

1. Talebinin yaşayış serati ve ihtiyacı temin edilmemiştir.

2. Maaşlar zamanında verilmiyor.

3. Mektep binaları berhattır. Eski binaları tamirle muhtaç, yenileri ise inşa edilmemiştir.

fransızca bilen bütün insanları istihfad eder ... Türli-türli rahipler, ana dillerini Aysalarda, Afrikalarda yamamak için, bedeviler, vahşiler arasında mektepler açıyorlar.

Bizim münevverlerimiz ise, kendi multimediyen dışındaki Türklerle hiç uğraşmıyor. Azerileri, Acom telakkî ediyorlar. Daha uzaklarda oturanlarında ise haberiiz yok. Japonların Çimlilerden ne gibi vasıflarla ayırdığını bilmiyen vatandaşımız mevcut değildir. İşte size soruyorum: Özbekler Kirgiz ve Türkmen arasında müşâbhehler ve farklar nedir? ... On on-beş asır veya on on-beş evvele ne halde idiler, şimdî ne haldeleridir? ...

Soruyorum ... Bilmiyorsunuz ...

Halbuki gerek ırk, gerek dil noktasından bir Erzurumlu, bir Kastamonulu bir Mersinli Türk yekdiğerine ne kadar yakınsa, bu Özbekler bu Kirgizlar, bu Türkmenler, bu Azeriler, bize o derece yakındır. Onlarla aynı lisan konuşuyoruz ... Bunlar o kadar Türk'tür!"

"Eli milyonluk bir kütle dağlamak tehlikesinde" başlığı altında yazdığı ikinci bir makalesinde Va-Nü Bey, bilhassa, Sovyet hükümetinin Türk ilerinde yürüttüğü ayrıma siyaseti üzerinde durmuştur.

Bu makalesini muharriir böyle başlıyor: "Dünya yüzündeki eli küsur milyon Türk, eskiden, aynı yazıyı okurdu. Bizim gazetelerimiz, kitaplarımız Bakı'da, Taşkentlere giderdi. Oradaki arkadaşlarımızın arasındaki âlimler kıymetli eserler meydana getirdikçe de de, alir, kütüphanelerimizde saklandırlık.

Halbuki dostumuz olan bolshevik Rusya, bu dostluğa hiç de yakışmayacak surette, bizimle arkadaşlarımız ve yoldaşlarımız arasındaki hars münasebetini kesmiştir. Türkiye'de çıkan bir eseri, bir gazetesini Sovyet Türkiye'ne gönderip okutmak kabil değildir.

Dahası var: Türkiyeyi tıpla bizim gibi konuşan Sovyet Türklerine bizim için alfabezinden pek başka türlü alfabeler kabul ettirmişler. Hatta "geliyorum" kabil gelmeye "geliyem" yahut "geliyen" diyen eyaletler ahalesine: — "Siz birbirinizi ayırınız! İşte (Arkası 4-nci sahifede) M. Emin

Bir süre Türk kadrosu hazırlamak için bir şey yapamamıştır.

Fakat mesele yalnız yeni kadro hazırlamağa mâni olmaktan ibaret değildir. Eskiden fabrikalarda ve petrol ocaklarında çalışan Türk mühendisleriyle usta amele, rus müdütler, "Siz bizimle aynı bilirsiniz" diye birer-birer dışarı atmışlardır.

"Bakinski Rabocı"nın (15. 7. 1933) tarihli nüshasından alarak "İstiklâl"ın 45-nci nüshasında derocettiğimiz bu husustaki tafsilatın anlıyoruz, ki Azerbaycan petrol sanayii istisam eden komite idaraları Türk mütehasıslarının, "asağı ırktan" olduklarına kanaat getirmişlerdir.

V. Mektep ve maarif:

Sovyetlerin resmi istatistikine göre 1932-33 okulu yılında Azerbaycan'ın 2.898 ilk mektebinde 372.033 çocuk okumuştur. 1933-34 senesinde ise 515.000 çocuk okuyacaktır. Orta mektepler (İsve derüncesinde) 1932-33-de 55.684 talebeli 779 okumadır. Bu yıl orta mektep talebesi 80.000-190.000'dir. Bu mekteplerdeki Türk muallimelerinin miktarı 4.974-tir. Sovyet istatistikî nedense, Türk talebenin sayısını göstermiyor. Yalnız geçen yıl ilk mekteplerde 89.599, ortalarında ise 5.900 Türk küli okumak olduğunu kaydetmiştir.

Mektep derken grup tasavvur etmek lâzımdır. Hakikaten mekteplerin miktarı gösterilenden hiç defa azdır. Bir mektep binasında bir günde nöbe ile üç mektep çalışıyor. Böyle bir tedrisatın kıyfiyeti hakkında kendiniz düşününüz. Azerbaycan 1933-de 121 mektep binası inşa edecektir. Fakat onun hazır olmuştur. Eski mektep binaları tamir edilmiştir. Mevcut mektep binalarını çoğu rus amelesile rus askerlerine kışla olarak tahsis edilmiştir. Bir tek Bakı'da 237 mektep binası ikametgağ olarak işgal edilmiştir. Gence'de işgal edilen eski mektep binalarının sayısını "Zarya Vostoka" 15 olarak gösteriyor. Nahcevan'da erkek pedagoji tekniğkumu, corap fabrikası, kız pedagoji tekniğkumu askeri idare tarafından tutulmuştur. Karabağ, Cebrail, Lenkeran, Kubu, Salmas, ve Şeki de aynı vaziyettedir.

Mektepler sırasız, tahatsız, kitapsız, muallimleri menzilsiz, maaşsız, talebe çıplak ve açtır. 4-5 aydan birer maas almayan bir muallim değil, 30 kazadan 12-sidir.

Mektep çocuklarının ahlaksızlığı korkulu bir şekil almıştır.

Bütün bunları kaydeden Ruben Eylül nutkunda şunu da demiştir, ki: maarif komiserliğinin ne ile meşgul olduğunu bil-

(Lütfen sahifeyi çeviriniz) Mirza-Bala

Kitabiyat

"Azerbaycan Yurt Bilgisi"

İstanbul'da intişar eden **"Azerbaycan Yurt bilgisi"** mecmuasının ikinci kısmının (nr. 23) zengin yazılarına öykünür. Bu nüşahede Prof. Ferretün Beyin üçüncü asri hırcı arşarı şerhlerindendir. "Bahtıru'nun Azerbaycanlıları övmesi" makalesi ve şarın bu husustaki şerhleri metni ve tercümesi; Doç. Dr. Akas Beyin "Doştöyevski ve Şark mes'elesi", M. Şakir Beyin "Anadoluda Azeri şarierine ait bir kaç not", Abdül Kadir Beyin "Başkurt Türkiyesi rus mücadeleni" tarininden, M. Vekili Beyin "Sedi Çiçiri", Kesul-zade Mehmet Ali Beyin "Katran hakkında notlar", Selim Ketik Beyin "Azeri halk edebiyatında "Deli Ali" destanı" makaleleri tahvil ve tenkit isimli makaleler yazıları okuyucularımıza hararetle tavsiye ederiz.

"Azerbaycan Yurt Bilgisi" nin ilk şahifesinde "Türk münevverlerine ve tarihçilerine" başlığı altında bir müraacaat vardır. Burada deniliyor ki:

"... Türk illerinin karşı mücadele ve mücadeleleri umum Türk tarihinin en kamlı şahifeleridir teşkil eder. Halbuki bugünkü Türk gençliğinin ekseriyeti milli tarihimizdeki bu mücadele ve mücadelelerden, maalesefi, habersiz ve malûmatsız bulunuyor. Gençliğimizin bir kısmı da, yalan, yanlış, muhtelif propagandaların tesiri altında kalarak bu "kruru vüsta" Türk illerinin asri ve medeni rus millietine karşı müdafaa etmeden, giresmeden itaat ederek esarete boyun eğdiklerini" zannediyor ..."

Mecmua böyle düşünüşün düşman propagandaları tesirinde olduğuna işaretle, "milli tarihimizin bu şeref dolu hüriyet ve istiklal mücadeləsi şahifelerini aydınlatmak için Türk illerinden neş etmiş bütün yazıçılarımıza ve tarihçilerimize müraacaatle "Milli tarihimizin mücadeləsi şahifeleri" ne dair makaleler yazmalarını temenni" ediyor.

Refikimizin bu çok isabetli ve çok yerinde olan tebeşşühü tebrik ederiz. Mecmuanın yeni idaresi:

İstanbul - Beyazıt. Üniversite, Türkiyat Enstitüsü.

miyorum, Maarif komiserliğinin her şeyle, fakat neticede hiç bir işle meşgul olmadığı tahammül edemez bir haldir. Maarif komiserliğinin hiç bir yerde metot ve ideoloji rehberliği hıssolunmuyor. Muallimler başlı başına bırakılmıştır. Yüksek mekteplerin, bu mekteplerdeki müderris ve muallım kadrosu ise program ve talebenin disiplin vaziyetinde de berhattır. Ruben teluben idipnissizliğim, malûmatsızlığım, lâubâliliğim de kıptadi malûmatın çoğralınsından, en kıptadi malûmatın mahrum talebeye tesadif edildiğini, ne türkte ve ne de rusca yazı yazamayan üniversite talebesi mevcut olduğunun yana yakıla söylemiştir.

İşte Azerbaycan Sovyet maarif bundan ibarettir.

VI. Fikir hayatı:

İlim ve fikir hayatı temamlıe ölmüştür. Matbuat ancak üç me's'le ile meşgul olmuş; pamuk, petrol ve bunların istihsaline mâni olan sını düşmanlarını mücadelâde. Şiir, hikâye, romanlar bile bu mevzularda yazılmamıştır. Ruben'in maruzasından anlıyoruz ki edebî mecmualar tatil faaliyet etmişlerdir. İki tip mecmuadan hiç biri çıkmamıştır. Edebiyat cemiyeti sukut etmiş bir vaziyettedir. "Azerbaycan ilmi araştırma enstitüsü" kapatılmıştır.

"Tabii ilimler cemiyetinin" hayatına nihayet verilmiştir.

"İftimal hüfuzshha enstitüsü", "Mesleki hastalıklar enstitüsü", "Çocuk sıhhatini koruma enstitüsü" namındaki cemiyetler de likvide edilmişlerdir.

İlim ve fikir adamları aç, muhtaç, perişan bir hayat yaşıyor. Azerbaycan mütefekkirlerinin ve Azerbaycan millî fikriyatının inkişafına imkân vermemek için 1933-de her şey yapılmıştır.

VII. İktisadî istismar:

Azerbaycan'ın iktisadî istismar siyaseti bütün şiddetle devam etmiştir. Azerbaycan'ın petrol ve pamuk ölkesi haline getirildiği malûmdur. Moskva ham malına, yarıcağına ve erazına mâlik bu memleketle mahallî sanayi yaratılmıştaki bir iktisadî havzası haline gelmesine var kuvvetle mâni olmuştur. Böyle olursa Azerbaycan Rusya'dan ayrı olarak iktisadî müstakil bir hayat yaşayacağı, bunun ise siyasi istiklal ile neticeleneceği aşikârdır. Bunun için Moskva Azerbaycan'ın sağmal inek haline sokmuştur. Azerbaycan pamuk, petrol, yün, ipek, demir, tuz, şap, bakır, balık, havary ve ilh ... verecek, mamulat ve bugday ise Rusya'dan alacaktır. Moskva'nın bu müstemeil siyasetine karşı Azerbaycan şiddetli mukavemet göstermiştir. Bu mukavemet kendisini tarlalarda, fabrikalarda, mekteplerde, hatta komünist fırkası sularında, matbuat sahifalarında bile, göstermiştir.

Bu mukavemetler neticesinde istismar

Türklerin tanışma ve anlaşmaları için

(3-ncü şahifeden mabat)

bakın! Biriniz bir türlü, biriniz öteki türlü konuşuyorsunuz!" denilmiş; bunların her birine başka bir isim konulup, başka bir alabe verilmiştir."

Rusların, bu ayırma siyasetini müdafaa için, satılık bir takım yerli komünistlerin bızat bu ayırı lehcelerin müstakil bir dil haline getirilmesini talep ettiklerini ileri sürdüklerini tahvil eden Vâ-Nü Bey, her lehe ehlinin istiklal istemesine kıymet verilecek olursa, rusçanın da vilâyet başına müstakil birer dile ayırılması lâzım gelir, cevabını verdikten sonra ilâve ediyor, ki:

"Azerbaycan'da 17 türlü dil ve alfabe ihdas edilmiştir. Rusya'nın aynı surette Babil kulesi haline gelmesine Moskva razı olmayacaktır.

Netekim, biz de kendi öz dilimizin bu hale gelmesine razı olmayarak, dost bildiğimiz Sovyet hükümetinin Türk camiası ve hars üzerinde tatbik ettiği parçalayıcı siyaset aleyhine acı-acı şikâyetlerde bulunmak mecburiyetini duyuyoruz."

Bu acı duyuyu tesbit ettikten sonra, Sovyet heyetindeki maarif komiseri Bubnov'a yazdığı mektuplarına dönerek, meydana atılmış me's'leye dair, bugüne kadar ne suâlini sorduğu Sovyet şahsiyetlerinden, ne de, hatta, dikkatle takip ettiği Sovyet matbuatından bir cevap alamadığını yazan Vâ-Nü Bey "bu sükkütan dolayî esaretinin kırılmayıp; ödenberberî ordaya atmak istediği bu me's'lede ısrar etmemiş" dahi ayrıca kavlayla, komünistlerin "Dünyadaki bütün işçiler ... birleşmiş" şiarına mukabil örtün çok yerinde bir şiar atıyor:

"Bütün dünyadaki Türkler ... tanışmış, anlaşmış"

Dünyadaki bütün Türklerin tanışması ve anlaşması! — İşte günün en aktuel me's'lesidir. Bir me's'le ki, bu onun halî üğründe ödenberberî uğraşır duyuyoruz; Sovyet rejimi altında milli varlıkları ölümci darbalarla yeralanan bütün Türk illerinin haklarını koruyan diğer yoldaşlarımız da bu hususta

planı temamlıe ikmal edilmemiştir. Meselâ pamuk plan ancak yüzde 60'ı ikmal edilmiştir.

Gegen yıl petrol planı ikmal edilememiştir. Bu yıl on iki milyon ton istihsal tasavvur etmişlerdir.

1933-ncü yılın 9 ayı zarfında 10.845.755 ton petrol hasil olmuş. Bu hususta malûmat veren Azerbaycan petrol komitesi reisi Barinov "Zara Vostoka" nın 8. 10. 1933 tarihli nüşahasında diyor, ki: bu 10.845.755 tonun ancak 6.554.348 tonu teknik vasıflarla çıkarılıp, mütebakkısı fişkiye ile kendi kendine çıkmıştır. Yalnız Lök-Batan gibi yeni yerlerden fişkiye üsülü ile 2.500.000 tona yakın petrol elde edilmiştir. 1933-de 547 kuyu yerine 336 kuyu kazılmıştır. Mizemle işinde de program ikmal edilememiş. Bu sahada imal edilen petrol mamulâtının keyfiyeti de düşmüştür.

Demir yolları ile deniz nakliyatının bozulduğu Rusya'ya petrol sevkiyatı programını ikmalâ imkân vermemiştir. Hazer denizi gemileri programı 9 ay zarfında ancak yüzde 87'ı ikmal elde bilmiştir. Onuncu aydan ise Volga donduğu için esasen nakliyat ta durmaktadır.

Demir yolları her ay aylık planı yüzde 85'e, nisbetinde ikmal elde bildirmişlerdir. Bütün bunlarla beraber yurdumuzdan Rusya'ya bedelsiz olarak sevkiyatın petrol v.s. mevât milyarlara rubleye bağlanmıştır.

Rusya'da kurulan büyük askeri sanayi, tayyareler, traktor ve otomobiller hep bu petrolla hareket ediyor. Rusya bizi bizim servetimizle boğuyor.

Rusya Azerbaycan'ın istismar etmek için kolonize etmeğe karar vermiştir. Bu projenin tatbiki için bir taraftan Azerbaycan'ın asıl sahibini açığa, firara ve sürğünlere mahkûm ediyor, öbür taraftan da memleketimize rus doldurmağa çalışıyor. 1933-de memleketi terk edip harice kaçanların miktarı 1932-dekilenden daha fazla olmuştur. Bu felaketcede kardeşlerimiz halî oldukca fecidir. Hudud haricine kaçıp acından ve souktan mahvolanlarla Sibiryâ'da ve G.P.U. zindanlarında cam verenerimiz, muhacirette ve menfalerde bin-bir meşekkata göğüş gerezlenmiştir, 1933-de bir kat daha artmıştır.

Yurdumuzun iztirabı azalmamış, çökalmıştır. Bütün bu vaziyet burda ve orda yılmayan, çarpışan, istiklal ve tahakküm rejiminin kökeçine imidi kavi olan imânî muhâcîretle intikâm vazifesi tahmil ediyor.

Evet, intikâm! 1934-e biz bu imanla giriyoruz: Rusya çökektir, Biz kurtaracağız, Bu esaret ve iztirap günlerini intikâm almacaktır: Hüriyet ve istiklal kavuşacağız.

Mirza-Bala

bizimle beraberdirler. Fakat yurtlarından ayrı ve dünyanın türlü merkezlerinde dağınık bulunan bizlerin bu husustaki başarıma vâsataları çok eksiktir. Bu işi başaracak ve ona yalbaşuk yapacak kuvvet, şüphesiz, ki Türk milletimizin canlı kaynağı Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Vâ-Nü Beyle bir şeyde ortak değiliz: O, Türkiye Cumhuriyetine Sovyetleri dost diye telâkî ediyor. Bu dostluk, olsa-olsa, siyasidir. Bir diploması işidir. Bugün var, yarın yoktur. Böyle bir dostluk şimdi Fransa ile Sovyetler arasında da başlamış. Halbuki bu Fransa, Sovyetlerin gözünde, düme kadar emperyalist ve kapitalist itiricanın başına sanılıyor. Böyle bir dostuk Roma ile Moskva arasında da var. Halbuki nerde faşizm, nerde komünizm? ...

Siyasete dosttur, diye ne Sovyetler faşist nesriyatını, ne de Fransa, komünist kitaplarını kendi toprağına görürmez. Fransa, liberal sisteminden yana, komünist kitap ve gazetelerinin memleketi girmesine tahammül ediyor, bu tahammülü o, Sovyetlerle dost olmadığı zamanlarda dahi gösteriyordu. Fakat Rusya, siyasete düşman olduğu bugünkü Almanya matbuatı gibi, bugün dost olduğu demokrat meklemetlerini dahi matbuatını kendi toprağına kat'iyen sokmamaktadır. Kendi işinde resmi ideolojiden başka bir fikir nesrine imkân vermiyen bir devletin hudud nesrine gelecek nesriyatın yayılmasına müsaade edeceğine beklemek abestir.

Türkiye Sovyetlerle dostlu. Ola bilirdi. Fakat bu dostluk Türkiye matbuatının Türkiye Küsya'ya girmesine temin edemez. Türkiye milletinin mümessilidir, Halbuki Sovyet Küsya'ya ancak komünist nesriyat ve matbuatı sokulur.

Mirza Bala kaydetmiştir: Cumhuriyet bayramını tebrik eden heyer içerisinde, nümünelik olsun, bir Türk yoktu. "Yaş Türkistan" retikimiz kaydetti: Sovyetlerde, türkte olarak çıkan komünist gazetelerinde, bütün dünya matbuatını heyecanlarla bahsettiği tarihi hadise — Cumhuriyet bayramı hakkında ancak Moskva heyetine karşı gösterilen misalirperverlikten bahsederek haberler derletmekle iktifa edildi. Sovyet Türklerine Türkiye Cumhuriyeti'ni bayramı munasabetele heyecan verimek istenmedi. bütün bunlar neyi ifade eder? Sade bir şey: Sovyet hükümeti şeklinde, bolshevik, Türkiye Cumhuriyetini sıyasette dostu ise de, ideolojisi ve kültür sahasında, komünizm, cumhuriyet ve milliyet fikirlerinin, bilhassa, kültür sahasında olsa da, Türk birliğinin düşmanidir. Bu hususta o, çar Rusyası siyasetinin başka neviden bir devamıdır.

Evet, Vâ-Nü Bey, kaydettiğimiz "sükküt" bu kıyızılı kız siyasetin çok anlatan bir itadesidir. Onların Size verecekleri cevap, eminim, Siz de şüphe etmiyorsunuz, ki menfidir. Bu menfiyi söylemekten, şimdi diplomatcasına susuyorlar.

Fakat Siz susmayorsınız. Pek haklısınız. Kararımız bütün ısrarla devamımız bütün Türkler takdirle karşıyorlar.

Kültürel kıymet bakımından, parçalanarak toz haline getirilmek istenen ilk milyonluk Türk dünyasının sevgisini kazanıyorsunuz. Dünyadaki Türklerin tanışma ve anlaşmaları için Türkiye'nin yapacağı çoktur. Bu maksatla ayrıca enstitülere, "Türk Yılı" yılına benzer nesriyate, Türk illerini tanıma ve tanıma gibi cemiyetlere ve daha bir çok kıt'ım, harsı ve ilmi tebeşşühlere ihtiyacı vardır.

Bütün Türk dünyasını telkik etmek isteyen bir Avrupalı, dünyanın her yerinden ve her medeni merkezden ziyade Türkiye'de daha fazla imkân ve vâsatalar bula bilmedir. Fakat bütün bu ideal seyler bir olmasından evvel bu gerekli işin davacıları çıkmak, kalemlerle, sözlerle ve şahsı sayılarak bu husustaki eğeri, kısmen olsun, düzeltilmelidir.

"Haber" şahifelerinde işbu sayma meydanına atıldığını bize haber veren Vâ-Nü Bey, şüphesiz, beklenen bu mücabihlerden bir oluyor. Kuvvetli kaleme, doğru gördüğü yeye olmakca beraber Vâ-Nü Bey rusçaya ve bugünkü Rusya ahvalına vakif bir muhariridir. Mes'eleyi haklikle ve ilk elden takip etmek imkânındadır.

Kendisine candan muvafakiyetler dileriz

M. Emin

Şanhay Türk-Tatar Millî Uyanış Riyasetine

Pek kıymetli mektubunuzu ala bildik. Millî nesriyatımıza karşı göstermekle olduğunı samimî alâkadan son derece mütebassıs ve müteşekkirdir.

Bundan sonra "İstiklal"ı muntazam surette alacakımız.

Esir ve mahkûm Türklerin kurtuluşu yalnız size candan muvafakiyetler diler, hürmetlerimizi arz ederiz. "İstiklal" idarest

Ukrayna'da milliyetçilik

(2-nci şahifeden mabat)

aparatını "pelluralıstırmak" fikrine düşüldü. Yetremaf'a arkadaşlarımızın idare ettiği "Ukrayna istihlas komitesi" vakında meydana çıkarıldı. Onu müteakip tarihî tahvil eden Matvey Yavorski, daha sonra başında Grusevski duran "Ukrayna millî merkezi" işfa edildiler. Fırka biletle gizlenip milliyetçi işler yürüten Mihail Levitskiyi gibi dahi keşfedildiler.

Çârî yılın başında yeni bir milliyetçi teşkilât meydana çıkarıldı. Bu teşkilât Maksimovic, Sunski, Belenki, Solodup v. s.-leri idare ediyorlardı. Onları haricinden idare eden maruf Konovalov'tır. Bu adam Petlura zamanında Kiyev merkez kumandanı iken ameleli kurşuna dizmiştir.

Bu teşkilâta mensup olanlardan Lozinski demistir, ki: "... gayesine ermek için, yani Ukrayna'da Sovyet rejimini imha, Ukrayna'yı S.S.S.R.-den ayırarak müstakil Ukrayna devleti (burjuva-demokratik cumhuriyeti) yaratmak için, "millî blok", haricî müdahaleye bir işaret olmak üzere, dahilde müsellah kıyam hazırlıyordu". Teşkilâtın diğer bir âzası Vikula anlatıyor, ki: "... 1927-den itibaren teşkilât müsellah meşgul olmuştur. Bu faaliyet Sovyetler aleyhinde hazırlanan müdahelenin bir halkasıdır. Grusevski'nin idare ettiği siyasi merkez, Sovyet rejimini yıkmak işinde beraber çalışmak için rus kadetleri, rus es-erleri, göç mensukleri ve beyaz rus milliyetçilerine dahi anlaşmıştır."

Nihayet teşkilâtın üçüncü âzası Koloris demis, ki: "... Sovyetler aleyhindeki seferde, Fransa, Lehistan v. s. kapitalist devletlerle beraber Almanya dahi iştirak ediyor. Buna mukabil Lehistan Almanya'ya Dansik koridorunu iade edecek, azevinde, Ukrayna'nın işgalinden sonra, Litva hesabına arazi alacak ve Karadeniz'de mahrec sahibi olacaktır. Bunun için Ukrayna'nın sağ-sahil denilken kısmı (Dneep nehrinin sağ-sahil) Lehistanın mütazında, sol sahili Ukrayna ise Almanya'da olacaktır. Almanya bu vasıta ile Donbas'ın zengin olan taş kömürü ve demir madenlerini işleterek kuvvetli bir sanayi merkezi yaratmak imkânını elde edecek".

Hitler iş başına geldikten sonra, "Ukrayna askeri teşkilâtının" mühim teşkilâtçılarından ataman Buşkovanni Ukrayna'ya gönderildi. Konovalov ile doğrudan doğruya alâkade olan bu ataman diyor, ki: "... 1933 senesi Şubatın ikinci yarısında Bondrinski'nin Saşko'nun Berlin'e geldiğini ve benimle görüşmek istediğini haber verdi. Saşko Yarı ile beraber Rosenberg'le konuşuklarını bildirdi. Bu konuşmaya dayanan Saşko bana dedi, ki: Almanya Sovyetler aleyhinde kat'î bir siyaset takibine basılıyor ve S.S.S.R. aleyhinde bir müdahale bloku yaratmak için İtalya, İngiltere ve Fransa ile ittifak yapıyor. Almanya Lehistan'a da bu bloka çekmek için müzakereye başlamıştır. Rosenberg "Ukrayna teşkilâtı" nın faaliyet zamanı olduğunu, Ukrayna'yı Sovyetlerden ayırıp müstakil devlet yaratmak fırsatının geldiğini söylemiştir."

Kossiyor sözlerinde devamla Ukrayna es-er (İhtilâk) sosyalistlerinin de milliyetçilerle teşriki mesle ettiklerini, daha 1931-de isyan hazırladıklarını, fakat muvakkat bir zaman için bu fikrinden vaz geçtiklerini, Harokof'a "Çervonnı Şlah" gazetesini ele geçirdiklerini, bir çok devlet ve fırka müesseselerinde yerleştiklerini kaydettiklerini sonra Lehlerin faaliyetine nakiklâlem ederek diyor, ki:

"... Bu günlerde Çernigof vilâyet komünist fırka komitesi âzası Skarbek tevkif edilmiştir. Bu adam Kiyev ve Çernigof fırka teşkilâtında ve bizim de bir çoklarımız nazarında fevkalade itimadî hâiz idi. Tevkiften sonra Skarbek demistir, ki: "... Benim komünist fırkasına girmem gizli bir maksatla, aksî ihtilâlcilik girmiş olmuştur. Ben "Lehistan askeri teşkilâtının" âzası safında komünist fırkasına girdim. 1919-dan beri komünist fırkasında iken, fırka bildiğinden istifade ederek, Ukrayna'da Lehistan askeri teşkilâtını idare etmekte meşgulüm."

Skarbek tek değildir. Onun yakın arkadaşları da komünist fırkasında olup siyasi büro müdirliği gibi daha mühim mevkiler işgal ediyorlar."

Kossiyor Skrpnik'in bütün bu milliyetçileri nasıl müdafaa ettiğini, nasıl himaye eylediğini anlatarak, komünist fırkasında da milliyetçi yola çekmek istediğini etrafında ilah ediyor.

Druck : A. Wesemann, Berlin S.W.11, Stresemannstr. 11
Verantwortlicher Redakteur: Hilal Münshi, Berlin, Charlottenburg.